

Д.п.н. Пригодій М.А., к.п.н Горчинський С.В.

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СТУПЕНЕВОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Початок ХХІ ст. характеризується потужними процесами інтеграції в усіх сферах життєдіяльності людини. Особливо процеси глобалізації активовані у європейському просторі. Необхідність подальшого економічного прогресу вимагає об'єднання ресурсів не лише окремих регіонів певної держави, а й країн у цілому. В таких умовах виникла необхідність узгодити кваліфікаційні характеристики робітників з метою забезпечення їх рівномірного розподілу в європейському економічному просторі. Як наслідок в 2003 році на Берлінській конференції міністрів при обговорення питань про вищу освіту було прийнято рішення про необхідність розробки кваліфікаційної структури для європейського простору вищої освіти. Дана робота була завершена у 2005 році, що забезпечило можливість стандартизувати систему освіти, а й відтак сформуванню чітку узгоджену структуру кваліфікаційної характеристики, єдину для європейського простору.

Україна проголошуючи політичний курс на євроінтеграцію також була залучена до даного процесу удосконалення національної системи вищої освіти. Результатом проведеної роботи політиків та науковців стало затвердження у 2011 році Національної рамки кваліфікацій.

Таким чином, відбувається уточнення місця людини у сучасному суспільстві, оновлення поглядів на освічену людину, з урахуванням культурно-духовних, суспільно-економічних і технологічних трансформацій, а також чисельних потреб глобального, європейського, національного, регіонального та місцевого рівнів.

В основі зазначених реформ та нововведень лежить перш за все модернізація національної системи освіти. Це пов'язано з тим, що підготовка молоді до трудової діяльності, підвищення кваліфікації та перепідготовка вже

кваліфікованих робітників здійснюється в різних освітніх закладах. Забезпечують реалізацію цих завдань науково-педагогічні та педагогічні працівники, для яких педагогічна освіта є базовою, оскільки вони здійснюють навчання, виховання, розвиток та соціалізацію людини в сучасному суспільстві.

Якість педагогічної освіти й визначає ефективність розв'язання фахових задач викладачами вищих навчальних закладів, учителями та вихователями. Професійна підготовка та підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників розглядаються у цьому контексті як основна передумова, яка дозволяє забезпечити проведення оновлення та модернізацію освіти, враховуючі національний та зарубіжний досвід.

В умовах швидких темпів реформування освіти та фундаментальних перетворень в системі управління державою виникли суперечності між: традиційною системою організації професійної підготовки молоді та прийнятими нормативними документами з модернізації освіти; необхідністю запровадження ступеневої освіти та відсутністю узгодженості між різними освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями.

Таким чином, виникла необхідність провести аналіз проблеми забезпечення наступності підготовки науково-педагогічних та педагогічних працівників у контексті впровадження ступеневої освіти на Національній рамці кваліфікацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 2001 році вступив у дію "Комплекс нормативних документів для розробки складових системи стандартів вищої освіти". Даним документом регламентуються нові вимоги до освіти і професійної підготовки фахівців у вищому навчальному закладі, що обумовлені ідеями і принципами ступеневої освіти в Україні [1].

У числі засад і факторів, що обумовили виникнення концепції ступеневої освіти слід відзначити: необхідність розрізнення двох процесів, що є основою діяльності вищого навчального закладу – освіти і професійної підготовки. Відповідно до ступеневої освіти підготовка фахівців орієнтована на мобільність

і мінливість соціальної і виробничої діяльності, адаптація до яких виступає як одна з ознак рівня освіти.

Ступеневість вищої освіти полягає у здобутті різних освітньо-кваліфікаційних рівнів на відповідних етапах (ступенях) вищої освіти. Але ситуація яка склалася навколо ступеневості вищої освіти в Україні достатньо суперечлива та знаходиться в стадії удосконалення. На сьогодні розроблені декілька проектів закону "Про вищу освіту", запроваджена Національна рамка кваліфікацій, продовжується процес удосконалення змісту вищої професійної освіти в Україні.

Проблеми реформування ступеневої педагогічної освіти займають вагомим місце в дослідженнях учених (О. Галуз, М.Б. Євтух, В.І. Луговий, Ж.В. Таланова). Науковий інтерес становлять дослідження, пов'язані зі становленням і розвитком професійно-педагогічної освіти, підготовкою кадрів різного профілю (І.С. Волощук, Н.М. Дем'яненко, М.Б. Євтух, В.Г. Кремень, В.І. Луговий, Е.В. Лузік, В.К. Майборода, В.М. Манько, В.К. Сидоренко, О.В. Сухомлинська, С.М. Філоненко).

За час реформування освіти України результати науково-педагогічної роботи, філософської, соціально-політичної діяльності громадськості знайшли висвітлення в низці нормативно-правових актів. Зокрема в положеннях Конституції України, Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст., рекомендаціях III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти та Форуму міністрів європейських країн "Європейська школа XXI ст.: Київські ініціативи", законів України "Про освіту", "Про дошкільну освіту", "Про загальну середню освіту", "Про професійно-технічну освіту", "Про позашкільну освіту", "Про вищу освіту", Державних стандартах освіти та інших нормативних актах.

Активний етап реформування освіти в Україні пов'язаний із значним обсягом нововведень на різних рівнях системи підготовки фахівців, це стало причиною виникнення ряду суперечностей між: накопиченим теоретико-практичним досвідом організації ступеневої освіти в Україні та застарілою нормативно-правовою базою; вимогами, що висуваються Національною

рамкою кваліфікацій та наявною системою освітньо-кваліфікаційних рівнів; ускладненим змістом підготовки майбутніх учителів та традиційною системою забезпечення наступності між різними освітніми рівнями.

Мета статті – проаналізувати актуальні проблеми реформування ступеневої педагогічної освіти в Україні та шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах реформування вищої освіти простежується поступовий перехід виміру терміну навчання фахівців від традиційної системи (роки та місяці) до кредиту як основної одиниці розрахунку нормативного терміну навчання.

Наприклад у наказі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 384 від 29.03.2012 "Про затвердження форм документів з підготовкою кадрів у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації", в навчальному плані (форма № Н-3.01) при розподілі навантаження на тиждень за курсами і семестрами вказаний кредит ECTS [3].

У проєкті Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти у розділі Організація навчального процесу зазначено, що підвищення якості педагогічної освіти, забезпечення її інтеграції у Європейський простір вищої освіти, привабливості, конкурентоспроможності на ринку праці вимагає подальшого вдосконалення організації навчального процесу у вищих навчальних закладах на засадах гуманності, особистісно-орієнтованої педагогіки, розвитку і саморозвитку студентів та передбачає: "... вдосконалення національної системи накопичення і трансферу кредитів відповідно до вимог Європейської кредитно-трансферної системи, яка орієнтована на особу, що навчається й ґрунтується на прозорості результатів навчання і навчального процесу ..." [4, с. 9].

У проєкті Концепції національної системи кваліфікацій від 31.10.2012 р. зазначено, що "обсяг навчального навантаження (нормативний термін навчання), необхідний для здобуття кваліфікацій вищої освіти, визначається в кредитах ЄКТС. 60 кредитів ЄКТС відповідають загальному навчальному навантаженню за денною (очною) формою навчання протягом одного навчального року" [6, с. 7].

Отже, аналіз нормативної бази дозволяє стверджувати, що діючі документи та проекти нових, гармонійно одне одного доповнюють, продовжують єдину змістову лінію модернізації освіти України та наближення її до європейських стандартів через запровадження Національної рамки кваліфікації.

Національна рамка кваліфікацій – системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів. Вона призначена для використання органами виконавчої влади, установами та організаціями, що реалізують державну політику у сфері освіти, зайнятості та соціально-трудоких відносин, навчальними закладами, роботодавцями, іншими юридичними і фізичними особами з метою розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку кваліфікацій.

Національна рамка кваліфікацій впроваджується з метою [2]:

- введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців;
- забезпечення гармонізації норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудоких відносин;
- сприяння національному і міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні;
- налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці.

На основі Національної рамки кваліфікацій підготовлений проект Концепції розвитку національної системи кваліфікацій, яка визначає аспекти діяльності центральних органів виконавчої влади, установ та організацій, що беруть участь у реалізації державної політики у сфері освіти, зайнятості та соціально-трудоких відносин, об'єднань роботодавців, професійних спілок, інших зацікавлених організацій, з формування національної системи кваліфікацій, зокрема, щодо:

– визнання результатів навчання та інших механізмів взаємозв'язку освіти і професійної підготовки з потребами ринку праці, розвитку економіки, суспільства і громадян;

– інституційного забезпечення процесів, пов'язаних із визнанням результатів навчання, розробленням, забезпеченням якості та присвоєнням кваліфікацій [6].

Важливим аспектом модернізації сучасної освіти є узгодження між рівнями, ступенями вищої освіти та розробленою Національною рамкою кваліфікацій. Для системи педагогічної науки актуальним є градація запропонована у проекті закону про вищу освіту. Так для першого рівня вищої освіти, якому відповідає шостий кваліфікаційний рівень Національної рамки кваліфікацій передбачене здобуття особою теоретичних знань та практичних вмінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю, що відповідає освітньо-кваліфікаційному рівню бакалавр. Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр здобувається на другому рівні вищої освіти, який відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій та передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та (або) практичних знань за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та (або) професійної діяльності [5].

За умов становлення системи безперервної освіти першочергового значення набуває науково-методичне вивчення загальної стратегічної лінії подальшого розвитку освітньої системи як єдності послідовно пов'язаних дій, поєднаних спільною метою. Важлива умова успішного розв'язання цієї проблеми полягає у досягненні наступності головних компонентів змісту навчально-виховного процесу в загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах.

Особливої актуальності у даних умовах набуває встановлення наступності підготовки педагогічних фахівців. За проектами нормативних документів [4; 5; 6]:

– педагогічні коледжі будуть готувати за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр;

– педагогічні академії, університети, класичні університети та інші вищі навчальні заклади за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр та магістр з педагогічних спеціальностей різних галузей освіти.

Звичайно наступність підготовки фахівців (бакалаврів та магістрів) потрібно реалізовувати з урахуванням особливостей загальної середньої освіти.

Висновки. Таким чином, реформування ступеневої педагогічної освіти в Україні здійснюється шляхом розвитку національної системи кваліфікацій спрямованої на реалізацію політики навчання впродовж життя і ґрунтується на загальних європейських принципах і рекомендаціях із забезпечення якості у сфері освіти та професійної підготовки. Основним елементом національної системи кваліфікацій є Національна рамка кваліфікацій, яка охоплює усі рівні та підсистеми кваліфікацій, та співвідноситься з Європейською рамкою кваліфікацій навчання впродовж життя. Всі кваліфікації національної системи освіти описуються через результати навчання, співвідносяться з певним кваліфікаційним рівнем Національної рамки кваліфікацій та підлягають процедурам забезпечення відповідної якості.

Список використаних джерел:

1. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: Матеріали до першої лекції / Уклад. М.Ф. Степко, Я.Я. Болубаш, К.М. Левківський, Ю.В. Сухарніков; [відп. ред. М.Ф. Степко]. – К.: Вид-во "Науково-методичний центр вищої освіти", 2004. – 24 с.

2. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>.

3. Про затвердження форм документів з підготовкою кадрів у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації: Наказ Міністерства освіти і науки,

молоді та спорту України № 384 від 29.03.2012 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/file/text/8/f378878n129.doc>.

4. Проект "Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти" [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/img/zstored/files/proekt%20koncept.doc>.

5. Проект закону "Про вищу освіту" (від 01.11.2012 р.) [Електронний ресурс] // Національний технічний університет України "Київський політехнічний університет". Офіційний веб-сайт. Нові документи по проекту Закону України "Про вищу освіту" – Режим доступу: http://kpi.ua/files/zakon_pro_vo-12.11.01.doc.

6. Проект Концепції національної системи кваліфікацій (від 31.10.2012 р.) [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/img/zstored/files/nac%20sust.rar>.